

Národní požadavky potravinového práva v oblasti označování

Z hlediska národní legislativy je stěžejním předpisem zákon č. 110/1997 Sb., o potravinách a tabákových výrobcích, ve znění pozdějších předpisů, který uvádí základní požadavky na označování jak pro balené potraviny, tak pro nebalené potraviny, případně pro potraviny zabalené mimo provozovnu výrobce a bez přítomnosti spotřebitele. Zákon o potravinách uvádí základní výčet údajů, které musí být uváděny na obalu určením pro spotřebitele, ať už jde o název obchodní firmy a sídla výrobce nebo prodávajícího nebo balírny, údajem o množství výrobku, datem použitelnosti nebo datem minimální trvanlivosti, údajem o způsobu skladování, údajem o způsobu použití, údajem o složení a řadou dalších požadavků. Tento zákon doplňuje **provádějící vyhláška č. 113/2005 Sb., o způsobu označování potravin a tabákových výrobků**, ve znění pozdějších předpisů. Tato vyhláška upravuje způsob označování, ať už jde o detaily a podmínky označování množství potraviny, data minimální trvanlivosti, data použitelnosti, údaje o způsobu použití, údaje o složkách potravin, údaje o přídatných látkách, údaje o látkách určených k aromatizaci a v neposlední řadě údaje o alergenních složkách atd. Z pohledu požadavků na označování jsou tyto dva předpisy jedny z nejdůležitějších. Jednak obsahují základní požadavky na označování, a pak jsou přímou transpozicí příslušné horizontální evropské směrnice pro označování. **Jedná se o směrnici 2000/13/ES ze dne 20. března 2000, o sblížování právních předpisů členských států týkajících se označování potravin, jejich obchodní úpravě a související reklamy, v platném znění. Požadavky v této směrnici jsou totožné a závazné pokud jde o cíle pro všechny členské státy EU, které měly do stanoveného termínu za povinnost požadavky této směrnice transponovat do svých právních řádů.**

V případě zákona č. 110/1997 Sb. o potravinách a tabákových výrobcích se jedná o základní předpis, který stanovuje v souladu s právem Evropských společenství povinnosti provozovatelů potravinářských podniků, tj. jakékoli fyzické nebo právnické osoby odpovědné za to, že budou v potravinářském podniku, který je pod její kontrolou, plněny požadavky potravinového práva, čímž se rozumějí právní a správní předpisy regulující potraviny obecně a zejména bezpečnost potravin na jakémkoli stupni výroby, zpracování a distribuce. (podobná úprava i v případě zákona o krmivech). Základní text z roku 1997 byl již několikrát novelizován, nejrozsáhlejší novelizace proběhly v roce 2000 (zákon č. 306/2000 Sb.) a v roce 2004 (zákon č. 316/2004 Sb.) - reakce na vstup ČR do EU - dovršení a dokončení harmonizace potravinového práva ČR se základními principy potravinového práva ES; **úplné znění zákona - č. 456/2004 Sb. (www.mvcr.cz/sbirka)**

Označování potravin

- ustanovení § 6 – balené potraviny
- ustanovení § 7 – zabalené potraviny
- ustanovení § 8 – nebalené potraviny

BALENÉ POTRAVINY

Ustanovení § 6 – balené potraviny – potraviny zabalené přímo ve výrobě

PPP, který uvádí do oběhu potraviny balené ve výrobě, je povinen způsobem stanoveným vyhláškou č. 113/2005 Sb. potravinu řádně označit na obalu určeném pro spotřebitele nebo pro provozovny stravovacích služeb.

Název obchodní firmy a sídla výrobce nebo dovozce nebo prodávajícího nebo balírny, jde-li o osobu právnickou, a jde-li o osobu fyzickou, tak uvedení jména příjmení a místa podnikání.

Podle dikce zákona 110/1997 Sb. a v souladu s evropským právem za potravinu uvedenou na trh odpovídá osoba uvedená na obalu, bez ohledu na to, zda se jedná o výrobce, prodávajícího, dovozce nebo balírna. Tzn. subjekt uvedený na obale přejímá plnou zodpovědnost za potravinu uvedenou na trh, ať už z pohledu zdravotní nezávadnosti, jakosti, bezpečnosti a všemi dalšími požadavky stanovenými potravinovým právem.

Uvádění údajů o označování potravin, které jdou nad rámec požadavků legislativy a dodávají spotřebitelům doplňující a upřesňující informace např. o zemi původu nebo vzniku surovin nebo hotových výrobků, uvedení slova „výrobce“ apod. jsou pozitivně vítané.

Název druhu, skupiny nebo podskupiny potravin stanoveným v prováděcí vyhlášce. Nutné upozornit, že toto členění, které je uvedené v příslušných komoditních vyhláškách vychází z mnohaleté historie členění potravin podle různých technických norem (ČSN, podnikové a oborové normy) a jde proto o české specifikum, tzn. tento požadavek se neopírá o předpisy ES, které tuto oblast tvorby názvů neregulují a z tohoto důvodu se toto ustanovení nevztahuje na potraviny uváděné na trh mimo území ČR (v rámci EU).

Např. dle vyhlášky č. 330/1997 Sb. pro čaj, kávu a kávoviny
Druh (čaj pravý) označí skupinou (zelený čaj, polofermentovaný, černý čaj).
Čaj pravý – zelený
Pečivo: Chléb nebo běžné pečivo – pšeničný, žitný, žitno-pšeničný apod.

Potravinu, kterou nelze označit druhem, skupinou nebo podskupinou, označí se názvem odvozeným podle použité suroviny nebo technologie.

Údajem o množství výrobku

Údajem o množství (hmotnost nebo objem) se rozumí čisté množství potravin bez obalu ve stanovených jednotkách, ml, cl, l, g, kg., samozřejmě podle charakteru potravin (tekuté, jiné než tekuté), (podrobnosti uvedeny v prováděcí vyhlášce č. 113/2005).

Pokud se balená potravina nachází v nálevu, musí být kromě celkové hmotnosti uvedena i hmotnost pevné potravin po odkapání nálevu nebo procentický podíl pevné potravin.

Údaj o množství se nevyžaduje např. u potravin, které jsou baleny v množství menším než 5 g nebo 5 ml, dále které jsou prodávány podle počtu kusů a tento počet je pře obal viditelný a lehce spočitatelný atd.

Údaj o množství se uvádí podle pravidel pro označení symbolu buď

- 1) **podle pravidel pro značení symbolu „e“** (tj. dle zákona č. 505/1990 Sb., o metrologii, v platném znění a prováděcích předpisů) nebo
- 2) **podle přímo použitelného předpisu Evropských společenství** (v tomto případě se jedná např. o nařízení Komise (ES) č. 543/2008 pokud jde o obchodní normy pro drůbeží maso - které rovněž stanovuje záporné hmotností odchylky u hotových balení) nebo
- 3) **podle zvláštního právního předpisu**, který připouští uvádění záporných hmotnostních nebo objemových odchylek (v tomto případě se jedná o komoditní vyhlášky k zákonu o potravinách - např. vyhláška č. 331/1997 Sb., pro koření, dehydratované výrobky a ochucovadla, vyhláška č. 326/2001 Sb. pro maso a masné výrobky, vyhláška č. 333/1997 Sb. pro mlýnské obilné výrobky, těstoviny, pekařské výrobky a cukrářské výroby, atd.)

Pokud není stanovena komoditní vyhláškou záporná hmotnostní odchylka a výrobce nemá zájem označovat výrobek s použitím pravidel pro označení symbolu „e“, je nutné deklarovat údaj formou „čistého množství“, kdy deklarovaný údaj na obale musí odpovídat množství

potravin v obale. Kladná hmotnostní nebo objemová odchylka se nepovažuje za klamání spotřebitele.

Datem použitelnosti u druhů potravin podléhajících rychle zkáze a u druhů potravin stanovených komoditní vyhláškou

Potravin podléhající rychle zkáze – potraviny, které se po stanovené době rychle kazí (např. mléčné výrobky, cukrářské výrobky, lahůdkářské výrobky, masné výrobky s výjimkou konzerv a trvanlivých masných výrobků, upravené čerstvé chlazené ovoce a zelenina atd.)

Datum použitelnosti se uvádí slovy „spotřebujte do ...“ s udáním dne a měsíce ukončení této doby. Jestliže za slovy „spotřebujte do..“ nebude následovat datum, musí být zde uvedeno, kde je toto datum na obale vyznačeno.

Je-li potravina označena datem použitelnosti musí být vždy doplněna údajem o konkrétních podmínkách skladování, tj. u teplot vyjádřených číselnými hodnotami. Nejsou-li tyto podmínky skladování u takto označených potravin stanoveny prováděcí vyhláškou, stanoví je výrobce nebo dovozce nebo prodávající nebo balírna, s ohledem na charakter a vlastnosti potravin.

Nejde-li o předchozí případ - ostatní potraviny se označí datem minimální trvanlivosti nebo také datem použitelnosti.

Datum minimální trvanlivosti se uvádí slovy „minimální trvanlivost do...“ s udáním dne, kalendářního měsíce a případně roku ukončení této doby.

Samozřejmě platí to samé jako u DP, tj. nenásleduje-li datum, musí být uvedeno, kde je toto datum na obalu vyznačeno.

Prováděcí vyhláškou je stanoveno u kterých potravin se nevyžaduje uvádění DMT – např. lihoviny, čerstvé OZ, brambory, jedlá sůl, kvasný ocet atd.

O použití data minimální trvanlivosti nebo data použitelnosti, jakož i o číselné hodnotě (délce trvanlivosti nebo použitelnosti) rozhoduje výrobce sám, neboť ten nejlépe zná charakter svého výrobku a také zodpovídá za jeho správné stanovení. Samozřejmě po celou dobu stanovenou na obale musí být dodrženy požadavky na zdravotní nezávadnost a jakost.

Údaj o způsobu skladování, zejména jde-li o potraviny, u nichž by při nesprávném skladování mohla být poškozena zdravotní nezávadnost nebo zhoršena jakost stanovená vyhláškou nebo deklarovaná výrobcem.

Jde zejména o potraviny označené datem použitelnosti, tj. potraviny, které musí mít na obale vždy uvedeny konkrétní podmínky skladování, u teplot se rozumí číselná hodnota (nikoli uchovávejte v chladu).

Údajem o způsobu použití, u nichž by při nesprávném použití mohla být poškozena zdravotní nezávadnost nebo zhoršena jakost stanovená vyhláškou nebo deklarovaná výrobcem.

(např. potravina určená k mikrovlnnému ohřevu, postup ohřevu, nebo u potravin, které je nutno před spotřebou naředit, postup a poměr ředění atd.)

Údaje o složení potraviny se provádí podle použitých surovin a přídatných látek, látek určených k aromatizaci a potravních doplňků.

Tyto složky se řadí sestupně (od nejvyššího, k nejnižšímu podílu) podle obsahu jednotlivých složek v potravine v době výroby a musí být uvedeny slovem „složení“.

V prováděcí vyhlášce č. 113/2005 Sb. jsou uvedeny způsoby označování,

- např. případy kdy se nemusí složky uvádět (jednosložkové potraviny, čerstvé OZ, u sycených vod, kvasný ocet atd.),
- dále povinnost označovat všechny nápoje s obsahem etanolu vyšším než 1,2 % objemových skutečným obsahem etanolu v procentech,
- je zde nová povinnost, z které vyplývá, že všechny alergenní složky, které jsou uvedeny v příloze k vyhlášce č. 113/2005 Sb. se musí zřetelně označit názvem alergenní složky ve složení potraviny, např. obiloviny obsahující lepek, korýši a ryby a výrobky z nich, vejce, sojové boby, některé suché skořápkové plody apod.),
- pokud potravina obsahuje více než 2,5 % jedlé soli, musí být její obsah vyznačen na obalu potraviny
- pokud bylo přidáno sladidlo (tzv. „umělé sladidlo“), doplní se v blízkosti názvu potraviny slova „se sladidlem..“

Přidatná látka (tzv. éčka) obsažená v potravíně se na obalu označí v údajích o složení potraviny uvedením názvu látky nebo jejího číselného kódu (podle vyhlášky č. 4/2008 Sb., které jsou povoleny pro výrobu a uvádění do oběhu), např. E 300 = kys. askorbová).

Látka určená k aromatizaci potraviny, obsažená v potravíně, se na obalu ve výčtu uváděných složek označí slovem „aroma“.

V případě je-li složka nebo skupina složek v označení zdůrazněna slovně, obrazově nebo graficky musí se v blízkosti názvu nebo u příslušné složky uvést množství této složky v hmotnostních nebo objemových procentech, např. jahodový jogurt, na etiketě údaj o množství jahod.

Označením šarže, nejde-li o potravinu označenou DP nebo DMT, pokud toto datum obsahuje den a měsíc. Např. u másla je striktně stanoveno, že se uvádí datum výroby místo šarže.

Obecně se před označení šarže uvádí písmeno L. Tato identifikace může sloužit např. při zpětné dosledovatelnosti výrobku, u které došlo k porušení některých požadavků např. na zdravotní nezávadnost a jakost, označování apod.

Údajem o ošetření potraviny nebo suroviny ionizujícím zářením a to slovy „ionizováno“ nebo „ošetřeno ionizací“ (v ČR se ozařuje pouze některé typy koření, z důvodu mikrobiální dekontaminace).

Údajem o výživové hodnotě u potravin, u kterých je uvedeno výživově tvrzení, dále v případech stanovených vyhláškou (PZV), tato problematika je již dnes ošetřena přímo použitelným předpisem ES č. 1924/2006 o výživových a nutričních tvrzeních.

Údajem o třídě jakosti, je-li stanoveno zvláštním právním předpisem (vyhl. č. 326/2001 pro maso a masné výrobky (šunka – nejvyšší jakost, výběrová, standardní) a vyhláška č. 157/2003 požadavky pro OZ – výběr, I.jakost, II.jakost).

Dalšími údaji podle např. zákona č. 166/1999 Sb. (o veterinární péči).

ZABALENÉ POTRAVINY

Ustanovení § 7 – tzv. zabalené potraviny

Provozovatel potravinářského podniku, který nabízí k prodeji nebo prodává spotřebiteli potraviny zabalené mimo provozovnu výrobce a bez přítomnosti spotřebitele, obchodní

řetězce balí ve svých balících střediscích např. masné nebo mléčné výrobky je povinen označit potravinu následujícími údaji:

- **obchodním jménem osoby, která potravinu zabalila**
- **názvem potraviny** – tj. názvem druhu, skupiny nebo podskupiny
- **údajem o množství výrobku**
- **údajem o Datu použitelnosti nebo Datu minimální trvanlivosti a způsobu skladování u potravin označených DP**
- **případně dalšími údaji, třídou jakosti**, je-li stanoveno v prováděcím předpise
- **složení potravin podle použitých surovin**

NEBALENÉ POTRAVINY

Ustanovení § 8 – tzv. nebalené potraviny

Provozovatel potravinářského podniku, který uvádí do oběhu potraviny nebalené, tzn. potravina je přímo nabízena k prodeji konečnému spotřebiteli.

V případě nebalené potraviny musí být viditelně umístěny (alespoň cedulka, tabulka apod.) - písemně následující údaje:

- **název potraviny** (§ 6,1,b)
- **množství**
- **DMT nebo DP**
- **ošetření potraviny ionizujícím zářením a třídou jakosti**, je-li stanovenu vyhláškou

Jde-li o balení určené pro tuzemské spotřebitele, (vše co je na trhu ČR) musí být všechny výše uvedené údaje uvedeny **v jazyce českém**, kromě obchodního názvu potraviny. **Údaji o označení** (pro potraviny balené, zabalené mimo provozovnu výrobce a potraviny nebalené) musí být pro spotřebitele srozumitelné, uvedené na viditelném místě, snadno čitelné, nezakryté, nepřerušované jinými údaji, nemazatelné a vyjádřené v nekódované formě.

Způsoby označování potravin se provádějí tak, aby neuváděly spotřebitele v omyl pokud se týká charakteristiky potraviny, vlastností, složení, množství, trvanlivosti, původu nebo vzniku, způsobu zpracování nebo výroby, přisuzování účinků a vlastností, které potravina nevykazuje apod.